vØj b.Vj dkyt d ipkukpk; u dh lk'ky ehfM;k ij HkMdkÅ ikLV

■nfyr Nk=k dk dkyt e gxkek] iv/kkukpk; dk iryk Qdk dh ukjckth

- gxke dh lpuk ij igp ,lMh,e o ifyl igph
- iv/kkukpk; d f[kykQ fjikV nt

Ldy d iv/kkukpk; dk iryk Qdr Nk= nl j fp= e gxke d ckn ekey dh tkudkjh yr ifyldeh A

gkFkjlA f'k{kk d efnj e Hkh HkrHko gk ;g xtj teku dh ckr yxrh g yfdu vkt d vk/kfud ;x e Hkh vHkh 'kk;n ijkuh lkp gkoh g vkj blh dk utkjk vkt 'kgj dh ,d b.Vj dkyt e n[kuk dk feykA

vkjki g fd Ldy iv/kkukpk; d HkrnHko i.k rxy-dh ckrk l Ldyh cPpk dk ikjk lkra vkleku ij igp x;k vkj dkyt ifjlj e gh Ldy iv/kkukpk; dk iryk Qd tedj fojw/k in'ku o ukjckth dh xbA lpuk ij ,lMh,e lnj Hkh dkyt igp x;A

crk;k tkrk g n'k e bl le; vkj{k.k d ejnn dk yd j py jgh jktuhfr o ?kekl ku d rgr vØj b.Vj dkyt d lk'ky ehfM;k d 0gkVl i ij cu f'k{kd xi e xr 8 vxLr dk dkyt d iv/kkukpk; l ltho 'kek }kjk ,d ikLV Mkyh xbl rFkk mDr ikLV nfyrk d lkFk HkrnHko i.k gku l xi e t/M nfyr lekt d vU; f'k{kdk u ikLV dk fojw/k fd;k rFkk mDr ikLV lk'ky ehfM;k ij ok;jy gk xbl vkj Ldy e i<u okyt nfyr Nk=k dk tc ;g irk pyk fd mud f[kykQ HkrnHko i.k rjhd l deV fd;k x;k g rk og HkMd x;A

crk;k tkrk g dkyt iv/kkukpk; }kjk Mkyh xbl ikLV e dgk x;k g fd ijkuh ijEijk d vu lkj nfyr Nk=k dk tehu ij cBku o NyvkNir ,o HkrnHko d vkjkik l vkØkf'kr Nk=k u dkyt ifjlj e tgk tedj gk;rkck dh ogh iv/kkukpk; dk iryk Hkh Qdk vkj ukjckth Hkh dhA mDr lonu'khy ekey d lpuk ikdj ek d ij rRdky ,lMh,e lnj v:.k djekj o Fkkuk gkFkjl xV iHkkjh ;kx'k fljkgh nycy lfgr igp x;s rFkk ,lMh,e u iij ?kVukØe dh Nkuchu dh vkj iv/kkukpk; d f[kykQ dk;okgh dk Hkjk lk fnyk;kA

budk dguk---

ekey e fjikV nt dj nh xbl g ftle dkyt d mi iv/kkukpk; jkerl u fjikV nt djkr g, dgk dkyt d iv/kkukpk; ltho djekj 'kek d ekckby u- l vkj{k.k dk yd j ellt Mkyk x;k g ftle vu lfpr tkfr tutkfr d ykx k d lkFk HkrnHko dj NyvkNir dj tehu ij fcBk;k tk;xkA

blh dk yd j cPpk }kjk fojw/k fd;k x;k gA ,lMh,e lnj dk dguk g mDr lEc/k e rgjhj yd j fjikV nt djkdj dk;okgh dh tk jgh mDr ekey dk yd j ,lMh,e lnj v:.k djekj dk dguk g fd vØj b.Vj dkyt d Vhpll dk 0gkVl i ij xi g ftle iv/kkukpk; ltho djekj 'kek d ekckby u- l vkj{k.k dk yd j ellt Mkyk x;k g ftle vu lfpr tkfr tutkfr d ykx k d lkFk HkrnHko dj NyvkNir dj tehu ij fcBk;k tk;xkA

blh dk yd j cPpk }kjk fojw/k fd;k x;k gA ,lMh,e lnj dk dguk g mDr lEc/k e rgjhj yd j fjikV nt djkdj dk;okgh dh tk jgh gA ,lMh,e lnj u iv/kkukpk; d dR;k dk f'k{kd dk ?kf"kr dR; crk;kA

fnYyh lEeyu e gkFkjl d 0;kikfj;k u fy;k Hkkx

gkFkjlA Hkkjrh; m|kx 0;kikj eMy d jk"Vh; v/;{k ';ke fcgkjh feJk }kjk 37ok jk"Vh; 0;kikj fnol o egklEeyu fnYyh d d,ULVhVî'ku Dyc e vk;kftr fd;k x;kA ftle dæh; foÙk jkT;e=h f'ko çlkn 'kDyk o dæh; jkT; e=h eul[k ekMoh fof'k'V vfrfFk d #i e 'kkfey g;s rFkk lEeyu gkFkjl tuin l Hkh reke 0;kikfj;k u Hkkx fy;kA

lEeyu e iij n'k d 20 çn'kk d gtkjk 0;kikjh çfrfuf/k;k u Hkkx fy;kA dk;Øe dh v/;{krk ifMr ';ke fcgkjh feJk u dhA lEeyu e gkFkjl l mÙkj çn'k m|kx 0;kikj eMy d eMy v/;{k jk/k';ke vxooky o ftyk/;{k txnh'k iidt d urRo e lj;'kpn vk/khoky] fo".k iplkjh] gjh'k vxooky] fo".k xkre] vfuy ok".k;] jktho ok".k;] foiy fl?kkfu;k vkfn u Hkkx fy;k vkj dæ ljdkj dk th,lVh e l'kw/ku d fy, ,d Kkiu fn;k x;kA

lEeyu d nkjku gkFkjl d 0;kikfj;k }kjk 0;kikj e.My d jk"Vh; v/;{k ';kefcgkjh feJk dk Lokxr o lEeku fd;k x;k rFkk mul 0;kikfj;k dh leL;kvk dk xEHkjrk l funku djku dh ekx Hkh dhA

Jh jk"ku yky tI-gk- e fd;k o{kkjki.k

gkFkjlA in"k ljdkj }kjk pyk;s tk jgs o{kkjki.k vfHk;ku d rgr "kdlokj dk Jh jk"ku yky tifu;j gkbLldy rjQjk jkM e ioa?kd o iv/kkukpk; ,o fo|ky; LVkQ u o{kkjki.k fd;kA

bl ekd ij fo|ky; ioa/kd vfer "kek u cPpk dk lEckf/kr djr g;s dgk fd o{kkjki.k dk cgr oMk egRo g] viu thou e o{kkjki.k vo"; djuk pkfg;s ;fn o{k gh ugh gkx rk ge lkl dl yx o{k ged Nk;k nr g rFkk in'k.k l Hkh cpkr g] vkt ge ldYi yr g fd ge ,d o{k vo"; yxk;xA rFkk ikyhfFku dk i;kx ugh djxA bl ekd ij fo|ky; d f"k{kd] LVkQ ,o cPp ek tn FkA

cdkc dkj ?kl h VkslQkelj e

■1 dh nnlukd ekr ■2 ;odk dh gkykr xHkhj] jlQj

gkFkjlA chrh jkf= dk ,d rt j¶rkj dkj cdkc gkdj 'kgj d ekgYyk dgkjku e ,d fo|r iky l Vdjk xbl ftll ,d ;pd dh tgk nnlukd ekr gk xbl ogh 2 ;pd xEHkj :i l ?k;y gk x;A ?kVuk l Hkkjh gMdEi ep x;k gA

?kVuk dh fjikV nt djk;s tku gr dkrokyh ifyl dk nh rgjhj e Hkjkihj xyh u-1 fuokl h lt; d';i i= jktdjekj u nh rgjhj e dgk g fd m ldk Hkkbl lfpu viu nkLr lku d lkFk jkf= dk djhc lk< 11 ct vkxjk l ykVdj vk jgk Fkk fd rHkh qtl okyk djvk d ikl ekgYyk dgkjku jkM l iny vk jg Fk

e'rd ;pd dk Qkby QkVk

rHkh nt j¶rkj e vk;h ,d dkj l[;k ;ih 86 ,Dl@8030 d pkyd u rth o ykijokgh l jkn fn;k vkj dkj vfu;f=r gkdj fo|r VkslQkelj e ?kl xbA

rgjhj e dgk x;k g fd dkj dh VDdj l m ldk Hkkbl o nkLr tgk xEHkj :i l ?k;y gk x;s ogh {k=h; ykx u mÙg rRdky mipkj gr ckxyk vLirky fhktok;k yfdu m ld Hkkbl lfpu dh vLirky igpu l igy gh nnlukd ekr gk xbl rFkk lku dk xEHkj gkyr e vyhx< jQj dj fn;k x;kA crk;k tkrk g dkj pkyd dh xEHkj :i l ?k;y gk x;kA

?kVuk dh lpuk ikdj dkrokyh ifyl ek d ij igp xbl vkj 'ko dk ifyl u viu dCt e yd j ikLVekVe gr fhktok;k gA

[kHk ij p< ;od dk uhp Qdk] fjikV nt

lknkcknA [kHk ij p< ,d 0;fä u ,d ;pd dk uhp Qd fn;kA bl ?kVuk d lc/k e Fkku e fjikV nt djkbl xbl gA ekrhjke /ke'kkyk lknkckn fuoklh jkd'k djekj i= jke flg u fjikV e dgk g fd m ldk cVk jfo viuh ykbV dh n dku lgh dju d fy, [kHk ij p< Fkk] [kHk ij igy l gh vfHk"kd mQ foUu xkre igy l gh ek tn Fkk] m lu ej cV dk tku l ekju dh uh;r l Åij l uhp Qd fn;k] ft ll og ?k;y gk x;kA ifyl u ?k;y dk M,DVjh ijh{k.k djk;k gA

ejB e nfyrk d lkFk fn;k /kjuk] dk lk

gkFkjlA ejB e 7 vxLr dk nfyrk ij g;h ?kVukvk dk yd j LFkkuh; dlxl urkvk }kjk ,d fnolh; /kjuk in'ku ejB eMyk;Dr o ftyk/;{kdkjh dk;ky; d lkeu pk- pj.k flg ikd e fd;k x;kA ftle dlxl vu lfpr tkfr fokkx d jk"Vh; p;jeu o ioa e=h Mk- fufru jko] in'k p;jeu o ioa fo/k;d Hkxorh ilkn pk/kjh u in'kudkfj;k dk lj{k.k inku dju o ihfMr dk U;k; fnyku gr lgkkfxrk dhA

/kju e jk"Vh; p;jeu u dgk fd n'k d fd lh Hkh dku e ;fn nfyr] xjhc] etnj] fd lku] efgyk] 'kf"kr ox d mRihMu fd;k x;k rk dlxl ikVh g Lrj ij ihfMrk dh vkokt mBk;xkA ogh in'k/;{k u viu lEck/ku e in'k dh ;kx ljdkj dh dM 'kknk e vkykpuk djr g;s dgk fd orleku Hkk tik ljdkj e dkuu 0;oLFkk i.kr ;s pjejkbl gbl gA xq.Mkjkt dk bl ljdkj e ckyokyk gA

in'k lfpo o eMy iHkkjh ;kx'k djekj vkd u ;kx jkt dk rkfyokuh jkt dh lkfk nr g;s dgk fd vkt vijk/kh ?kVuk djd [kyr vke ?ke jg gA ihfMr U;k; d fy;s HkVd jg g vkj ljdkj eku /kj.k fd;s gA bl ljdkj dk turk lcd fl[k;xkA

ftyk fujh{k.k lfefr d lnL; çohu ok".k; dk lknkckn e tk'khyk Lokxr

■;fuolly áeu jkbV l d inkf/kdkfj;k u fd;k Lokxr

lknkcknA ;fuolly áeu jkbV l dkmfly d jk"Vh; egklfpo vkj ekuokf/kdkj dk;ldrk çohu djekj ok".k; dk ftyk fujh{k.k lfefr dk lnL; cuk, tku ij 'kØokj dk lknkckn vkxeu ij ;s,pvkjlh lknkckn d inkf/kdkfj;k }kjk Qyekykvk l tk'khyk Lokxr fd;k x;kA

Lokxr dk;Øe dk vk;ktu ;s,pvkjlh lfpo gjh'kdj fxjh d pkcj ij gvkA ftyk fujh{k.k lfefr d lnL; çohu djekj ok".k; u dgk fd mÙg tk ftEenkjh lkih xbl g] og ml c[kch fuHkk,xA ekuokf/kdkjk d lj{k.k d fy, ç;kl yxkrkj tkjh jgxA mÙgku lknkckn bdkbl d inkf/kdkfj;k e tk'k Hkjr g, dgk fd tu vkj lekt dY;k.k d fy, dk;l dju vkj ekuokf/kdkjk dk guu u gku nA bl ekd ij ftyk fof/kd lfpo 'kyæ uxkbp] v/;{k M,- uj ekgEen uj] ehfM;k lfpo riu tkgj] M,-;kx'k xtæ 'kek] 'kyæ lkofy;k] ltho djekj ok".k;] gjh'kdj fxjh vkfn ykx ek tn FkA

dkuuh lok dUn ij o')koLFkk ,o fo/kok i'ku d fy; yxkbl xgkj

gkFkjlA dkuuh lok dUn }kjk pyk;s tk jgs efgyk l'kfDrdj.k dk;Øe e ldlMk efgykvk }kjk Hkkx fy;k x;kA dk;Øe e xjhc o fo/kok efgykvk }kjk viuh&viuh leL;kvk d funku gr dUn ij lEid dj enn dh xgkj yxkbl xbA vf/kdrj efgyk;s o')koLFkk ,o fo/kok i'ku gr dUn ij igphA Jherh luhrk feJk] Jherh xk;=h oek ,o ethr dkj u efgykvk dh leL;k;s ludj mudh gjlHko enn dk vk'oklu fn;kA

efgyk l'kfDrdj.k gr dkuuh lok dUn }kjk efgykvk dh leL;kvk d funku gr dUn ij lEid dj enn dh xgkj yxkbl xbA vf/kdrj efgyk;s o')koLFkk ,o fo/kok i'ku gr dUn ij igphA Jherh luhrk feJk] Jherh xk;=h oek ,o ethr dkj u efgykvk dh leL;k;s ludj mudh gjlHko enn dk vk'oklu fn;kA

efgyk l'kfDrdj.k gr dkuuh lok dUn }kjk fujkdj.k fd;s tku ij tkj fn;k x;k vkj efgyk l'kfDrdj.k gr dkuuh lok dUn }kjk fd;s tk jgs i;klk dh mifLFkr tuleg u fo'kf"k ljkguk dhA

dUn ic/kd iekn djekj 'kek u lHkh dk vkHkkj 0;Dr djr g;s dgk fd iR;d x:okj dk efgykvk gr fo'kf"k dk;Øe efnj Jhjke njckj d ikl fLFkr dk;ky; ij vk;kftr fd;s tk;xA dk;Øe e jktdjekj feJ] foey djekj] vuoj] jfo [kku vkfn dk fo'kf"k lg;kx jgkA

lDVj çHkkjh vkj l;ktdk d lkFk fd;k eFku

lgiÅ e gbl Hkktik lgiÅ eMy dh cBd

lknkcknA Hkktik lgiÅ eMy dh cBd eMy v/;{k ekfgr fllkfn;k dh v/;{krk e lgiÅ d —".kk xkMlu e gbA cBd e ikVh d vkxkeh dk;k dk yd j ppk dh xbA

cBd e e[; oäk d #i e {k=h; dk;l lfefr lnL; M,-jtuh'k R;kx jgA lpkyu eMy çHkkjh luhy xkre u fd;kA cBd e lHkh lDVj çHkkjh rFkk lDVj l;ktdk d lkFk eFku fd;k x;k vkj ikVh dk etar dju d fy, fofHkUu l>ko fn, x,A dk;ldrkvk d dkek dk yd j Hkh ppk dh xbA lHkh dh ftEenkjh fQDl dh xbA lDVj l;ktdk dk ikVh d dk;Øek dh ftEenkjh nh xbA cBd e e[; :i l nkÅn;ky 'kek] vUu n c] jktl R;kx] vn'ky 'kek] txUukFk R;kx] gjne flg] 'kkdr vyh] iidt ok".k;] jktu flg] ekgu ohj] xhre flg] ctl't 'kek] dey flg] i'iæ] juohj flg vkfn ek tn FkA

dkuuh lok dUn ij o')koLFkk ,o fo/kok i'ku d fy; yxkbl xgkj

gkFkjlA dkuuh lok dUn }kjk pyk;s tk jgs efgyk l'kfDrdj.k dk;Øe e lldlMk efgykvk }kjk Hkkx fy;k x;kA dk;Øe e xjhc o fo/kok efgykvk }kjk viuh&viuh leL;kvk d funku gr dUn ij lEid dj enn dh xgkj yxkbl xbA vf/kdrj efgyk;s o')koLFkk ,o fo/kok i'ku gr dUn ij igphA Jherh luhrk feJk] Jherh xk;=h oek ,o ethr dkj u efgykvk dh leL;k;s ludj mudh gjlHko enn dk vk'oklu fn;kA

efgyk l'kfDrdj.k gr dkuuh lok dUn }kjk fujkdj.k fd;s tku ij tkj fn;k x;k vkj efgyk l'kfDrdj.k gr dkuuh lok dUn }kjk fd;s tk jgs i;klk dh mifLFkr tuleg u fo'kf"k ljkguk dhA

dUn ic/kd iekn djekj 'kek u lHkh dk vkHkkj 0;Dr djr g;s dgk fd iR;d x:okj dk efgykvk gr fo'kf"k dk;Øe efnj Jhjke njckj d ikl fLFkr dk;ky; ij vk;kftr fd;s tk;xA dk;Øe e jktdjekj feJ] foey djekj] vuoj] jfo [kku vkfn dk fo'kf"k lg;kx jgkA

fo/kk;d vkj ftl lnL; u uxyk ctkjk e fd;k lhlh VkbYl lMd dk f'kykU;kl

■ifêdkvk dk fd;k x;k vukoj.k] xkeh.kk dk fn;k ok;nk ijk dju vk'oklu

lknkcknA Cy,d lgiÅ d xko [kkMk uxyk ctkjk e fo/kk;d fuf/k l cukbl tk jgh ckbikl ij 300 ehVj lhlh VkbYl lMd dk f'kykU;kl ioa Åtke=h o fo/kk;d lknkckn jkeohj mik/;k; ,o ioa Cy,d çe[k o ftyk ipk;r lnL; jke'oj mik/;k; u ifêdk dk vukoj.k dj fd;kA

vukoj.k dk;Øe e xkeh.k vt;iky flg uk;d] mYQr flg o digjh flg uk;d u nkuk vfrfFk;k dk Qyekykvk l Lokxr fd;kA fo/kk;d u dgk fd [kkMk uxyk ctkjk e ckbikl ij nkuk xko d vku tku okyr xkeh.kk dk vc dhpM e gkdj ugh fudyuk iMxkA lMd d cuu d ckn nkuk xko d xkeh.kk dk vkokxeu e dkQh lfo/kk feyxhA mÙgku dgk fd xko e fctyh] Ldy] vLirky] ukyh] [kjtk] glMiii vkfn fodkl dk;l og djk jg glA puko d le; turk l tk ok;s fd, x, Fk] mud ijk fd;k tk,xkA bl ekd ij lHkk"k 'kek] lrh'k 'kek] flCck ifMr] v#.k dkf'kd] [k'khyky uk;d] ef[R;kj uk;d] ejkjhyky uk;d] u=iky uk;d] jktiky uk;d] foØe flg uk;d] lkcju uk;d] Qkju flg uk;d] fnu'k uk;d] Qy flg uk;d] jkgu uk;d o udflg vkfn FkA

lDVj çHkkjh vkj l;ktdk d lkFk fd;k eFku

lgiÅ e gbl Hkktik lgiÅ eMy dh cBd

lknkcknA Hkktik lgiÅ eMy dh cBd eMy v/;{k ekfgr fllkfn;k dh v/;{krk e lgiÅ d —".kk xkMlu e gbA cBd e ikVh d vkxkeh dk;k dk yd j ppk dh xbA cBd e e[; oäk d #i e {k=h; dk;l lfefr lnL; M,-jtuh'k R;kx jgA lpkyu eMy çHkkjh luhy xkre u fd;kA cBd e lHkh lDVj çHkkjh rFkk lDVj l;ktdk d lkFk eFku fd;k x;k vkj ikVh dk etar dju d fy, fofHkUu l>ko fn, x,A dk;ldrkvk d dkek dk yd j Hkh ppk dh xbA lHkh dh ftEenkjh fQDl dh xbA lDVj l;ktdk dk ikVh d dk;Øek dh ftEenkjh nh xbA cBd e e[; :i l nkÅn;ky 'kek] vUu n c] jktl R;kx] vn'ky 'kek] txUukFk R;kx] gjne flg] 'kkdr vyh] iidt ok".k;] jktu flg] ekgu ohj] xhre flg] ctl't 'kek] dey flg] i'iæ] juohj flg vkfn ek tn FkA

gxBu dk etcr dju d fy; cFk etcr djuk vko";d gk xkjo vk;s

■Hkktik ftykè;{k dk ygjk eMy u fd;k Lokxr

gkFkjlA Hkktik ygjk eMy dh lDVj l;ktdkj iHkkfj;k o iokfl;k dh cBd ftyk dli dk;ky; ij eMy vè;{k lfer "kek dh vè;{krk e vk;kftr dh xbA cBd e lnj fo/kk;d gjh"kdj ekgkj] fldUnjkjkÅ fo/kk;d ohjUn flg jkuk o Hkktik ftykè;{k xkjo vk;s e[; vfrfFk d :i e ek tn jgA

Hkktik ftykè;{k dk Lokxr djr ygjk eMy d inkf/kdkjh

cBd dk lEckf/kr djr g;s ftykè;{k xkjo vk;s u dgk fd o viu viu lDVj d cFkk dk mfpr rjhd l xBu djA lnj fo/kk;d gjh"kdj ekgkj u dgk fd lxBu dk etar dju d fy;s cFk dk etar djuk vko";d gA nhid enxy u crk;k fd fdl i dkj cFkk dh lijpuk cukuh g vkj cFk vè;{kk dk fofHkUu dk;ldie cFk Lrj ij dju gA eMy iHkkjh o ftyk e=h ejd"k dkf"kd u lHkh lDVj l;ktdk l fcUnpokj tkudkjh ikIr dh vkj tgk cFk detkj g ogk j.kuhfr cukdj ml etar dju dk ekxn"ku fd;kA

cBd d mijkr ygjk eMy dh dk;ldkfj.kh u uofu;Dr ftykè;{k xkjo vk;s dk Qy ekykvk d lkFk Lokxr fd;kA Lokxr dju okyk e Mk;kxUn xgykr] /keUn mikè;k;] xxu "kek] dlrku flg] f"konio nhf{kr] food jkor] vt; "kek] /keUn d ekj]d lkeid k"k xkyk] pUnohj flg] ek/ko] euh'k ik:'k] ;kxUn fnokdj] ohjUn flg] cPp flg vkfn mifLFkr FkA

n;kjke 'khry cu Hkktik vu- ekpk ftyk/;{k

■ikfydk/;{k o Hkktikbl;k u fd;k Lokxr

gkFkjlA ofj"B Hkktik urk n;kjke 'khry dkV okyr d Hkktik vu lfpr ekpk dk ftyk/;{k cuu ij mudk ch,p vk;y fey fLFkr mud ifr"Bku ij ikfydk/;{k vk'kh"k 'kek lfgr vU; ykxk }kjk ekY;kil.k dj Hk0; Lokxr fd;k x;kA

Lokxr lekjkg d nkjku ikfydk/;{k vk'kh"k 'kek u dgk fd n;kjke 'khry d ftyk/;{k cuu l Hkktik vkj vf/kd etar gkxhA tcfd n;kjke 'khry u vu lfpr ekpk in'k v/;{k dk'ky fd'kkj dk vkHkkj 0;Dr djr g, dgk fd nfyr fiNMk dk Hkktik l tkMdj lxBu dk vkj vf/kd etarh fnyk;xxA Hkktik urk pk- jkedjekj oek u dgk fd n;kjke 'khry Hkktik d ijku dk;ldrk g vkj mud ftyk/;{k cuu l vu lfpr lekt d ykx cMh l[;k e Hkktik l tMxxA

ofj"B Hkktik urk o iol in'k mik/;{k jkeohj flg Hk;kth u dgk fd ikVh dk ukjk lcdk lkFk] lcdk fodkl dk /;ku e j[kr g, Hkktik vkt lolekt dh ikVh cu xbl g vkj tk ikfV;k ckck lkgc d uke ij ckV cd dk cpu dk dke djrh Fkh mudh dybl [ky xbl gA dk;Øe e Hkxoku flg Hkkjrh u Hkh n;kjke 'khry d ftyk/;{k cuu ij g"M trkr g, ikVh dk etar dju dh ckr dghA

Lokxr dju okyk e lHkkln ukjk;uyky] undjekj fue"k] jkeohj ekgkj] vkeid k'k pkVkyk] jfo djekj] mer'k djekj] irki flg] /keUn djekj] fot; djekj] xMMk Qkth] cyohj flg xkre] ftrUn djekj] Hkxoku flg] j?kohj flg vkfn 'kkfey FkA

ok".k; oyQ;j ,lkfl;'ku u Mh,e dk lkik Kkiu

■Hkxoku JhÑ".k dh ifrek lln o fo/kkulHkk ifjljk e yxku dh ekx

gkFkjlA vf[ky Hkkjrh; ok".k; oyQ;j ,lkfl;'ku d ifrfuf/k eMy u vkt jk"Vifr d uke lEckf/kr Kkiu ftykf/kdkjh dk;ky; e dyDVV iHkkjh vtje ch dk lkir g;s ekx dh fd ykdlHkk o jkT;lHkk d vykok n'k dh leLr fo/kkulHkk ifjljk e Hkxoku JhÑ".k dh ifrek LFkkfir dh tk;s vkj mud min'kk dk n'k d ikB;Øe e 'kkfey djk;k tk;kA

Kkiu e dgk x;k g fd Jhen Hkkxor xhrk ,d ,lk egku xFk g ftld egRo dk lHkh u Lohdkjk gA l lkj d vf/kdk'krl /kek lfgr jk"Vh; jktufrd nyk o n'kk u ekuo fgr e of.kr min'kk dk vkn'k d :i e viuk;k g vkj JhÑ".k dk Hkxoku ekudj fon'kk e Hkh mudh vkjk/kuk dh tkrh g fygktk Hkxoku JhÑ".k dh ifrek dk l ln d nkuk ifjljk d vykok n'k dh leLr fo/kkulHkk ifjljk e LFkkfir djk;k tk;s vkj mud min'kk dk n'k d ikB;Øe e 'kkfey djk;k tk;kA

Kkiu nu okyk e ftyk/;{k vfuy djekj ok".k; e'khu okyr] ftyk egke=h egkno 'kj.k vVy d vykok ok".k; lekt d c'khyky n/k okyr] lrh'kpUn xqrk ?kh okyr] y[ku ok".k; o jktdjekj ok".k; d vykok vU; ie[k ykx ek tn FkA

ckbd&LdVh fHkMr] 3 ?kk;y

gknl e ?kk;y efgyk

gkFkjlA vkxjk jkM ij ,Llkj rry fMik d ikl vkt nkigj ,d ckbd o LdVh dh fHkMUr e ,d efgyk lfgr 3 ykx xEHkj :i l ?k;y gk x;A ?kk;y eghiky i= jke'oj o bldh iRuh Jherh uhr rFkk i"iUn i= uUnyky fuoklhx.k xko cjkyh Fkkuk gkFkjl tD'ku ?kk;y gk x;s vkj bu lHkh dk mipkj gr ckxyk vLirky yk;k x;kA mDr ykx vkxjk l viu xko ykV jgs FkA

ejB e nfyrk d lkFk fn;k /kjuk] dk lk

gkFkjlA ejB e 7 vxLr dk nfyrk ij g;h ?kVukvk dk yd j LFkkuh; dlxl urkvk }kjk ,d fnolh; /kjuk in'ku ejB eMyk;Dr o ftyk/;{k cuu ij mudk ch,p vk;y fey fLFkr mud ifr"Bku ij ikfydk/;{k vk'kh"k 'kek lfgr vU; ykxk }kjk ekY;kil.k dj Hk0; Lokxr fd;k x;kA

Lokxr lekjkg d nkjku ikfydk/;{k vk'kh"k 'kek u dgk fd n;kjke 'khry d ftyk/;{k cuu l Hkktik vkj vf/kd etar gkxhA tcfd n;kjke 'khry u vu lfpr ekpk in'k v/;{k dk'ky fd'kkj dk vkHkkj 0;Dr djr g, dgk fd nfyr fiNMk dk Hkktik l tkMdj lxBu dk vkj vf/kd etarh fnyk;xxA Hkktik urk pk- jkedjekj oek u dgk fd n;kjke 'khry Hkktik d ijku dk;ldrk g vkj mud ftyk/;{k cuu l vu lfpr lekt d ykx cMh l[;k e Hkktik l tMxxA

ofj"B Hkktik urk o iol in'k mik/;{k jkeohj flg Hk;kth u dgk fd ikVh dk ukjk lcdk lkFk] lcdk fodkl dk /;ku e j[kr g, Hkktik vkt lolekt dh ikVh cu xbl g vkj tk ikfV;k ckck lkgc d uke ij ckV cd dk cpu dk dke djrh Fkh mudh dybl [ky xbl gA dk;Øe e Hkxoku flg Hkkjrh u Hkh n;kjke 'khry d ftyk/;{k cuu ij g"M trkr g, ikVh dk etar dju dh ckr dghA

Lokxr dju okyk e lHkkln ukjk;uyky] undjekj fue"k] jkeohj ekgkj] vkeid k'k pkVkyk] jfo djekj] mer'k djekj] irki flg] /keUn djekj] fot; djekj] xMMk Qkth] cyohj flg xkre] ftrUn djekj] Hkxoku flg] j?kohj flg vkfn 'kkfey FkA

,lMh,e u fd;k lknkckn lkenkf;d LokLF; dæ dk vkpd fujh{k.k

■vkVh e xnh feyh pknj] lh,plh d ckgj xnxh d <j

❒ ,lMh,e u lQkbl 0;oLFkk vkj LokLF; lokvk dk n:Lr fd, tku d fn, funl'k

lknkcknA ,lMh,e T;kRluk c/k u 'kØokj dk lkenkf;d LokLF; dæ lknkckn dk vkpd fujh{k.k fd;kA vpkud ,lMh,e d igpu l LokLF; dæ ij gMdii ep x;kA fujh{k.k d nkjku xnh pknj vkj cngky lQkbl 0;oLFkk ij ,lMh,e [kklh ukjkt gbA mÙgku lkQ lQkbl 0;oLFkk dk n:Lr fd, tku d funl'k fn,A

,lMh,e u crk;k fd LokLF; dæ ij okM vk;k fdju] M,- ehuk{kk vkj gìh jkx fo'kf"kK M,- eukt cly vuifLFkr feyA gìh jkx d{k e LVpj vkj okloflu xn feyA u= d{k e 0;oLFkk,s lgh ikbl xbA ,pvkbloh d{k e M,- vkflQ Cykd e d ly i,thfVo ,pvkbloh dlk dh tkudkjh ugh n ldA {k; jkx d{k e crk;k x;k fd nk ejht M,i vkmV dj x, gA ,d ejht lknkckn ugh jgrk vkj nljk bykt d fy, r;kj ugh gA iFkky,th d{k e vfllVV ylc VDuhf'k;u gjæ flg ek tn feyA ;gk crk;k x;k fd rhu dh txg flQ ,d gh ylc VDuhf'k;e dke dj jgk gA

bl l dke çHkkfor gk jgk gA ,lMh,e u lh,plh çHkkjh dk lh,evk dk i= fy[kus d funl'k fn,A nr d{k e lc Bhd feyA vkihMh e M,DVj ek tn ugh feyA bejtlh okM e rhu cM ij fcNh pknj xnh feyA ,Dlj :e e M,- eukt feJk u crk;k fd ,Dlj d fy, fQYe dh deh py jgh gA v,ij'ku fFk;Vj d{k e pknj xnh FkA lkr fnu ckn Hkh pknj ugh cnyh xbA LVkj :e e phQ QkekfllLV foey 'kek u crk;k fd vLirky e ,Vh ckbfVd vkj iljklhVkeky nokvk dh deh py jgh gA dkYMpku cn feyhA efgyk 'kkpky;k dh fLFkfr Hkh Bhd ugh feyhA 'kkpky; ij njok- tl ugh Fk vkj dkQh xnxh FkhA

i|:"k okM e iyx ij fcNh pknjk vkj lkQ lQkbl dh fLFkfr vlirk"ktud FkhA ;gk crk;k x;k fd nk lky l dkbl pknj ugh vkbA lh,plh d ckgj xnxh d <j yx g, fey] crk;k x;k fd rhu pkj fnu ckn gh uxj ipk;r dk lQkbl deh dMk mBku vkrk gA vuifLFkr M,DVj] dfe;k d ckj e lh,plh çHkkjh M,- nkuohj flg u ,lMh,e dk crk;k fd vf/kdrj M,DVj o deh iYl ikfy;k vfHk;ku e yx g, gA